

Tillgänglighet i detaljplaner



Sveriges
Kommuner
och Landsting

Planera för tillgänglighet

Kommunerna har ett viktigt ansvar i att verka för ett samhälle som är tillgängligt för alla. Detta styrs av bl.a. Plan- och bygglagen och ska beaktas i planer och bygglov. Men hur det konkret ska formuleras i detaljplaner är inte alltid så tydligt. Därför har vi studerat hur man tillämpar detta i projektet *Tillgänglighet i detaljplaner*. Denna skrift är resultatet av diskussioner med medrepresentanter från kommuner och en länsstyrelse. Projektet har finansierats av FoU-gruppen för transportsystemet som administreras av SKL. Vi riktar oss till dig som hanterar detaljplaner i olika faser.

Texterna är ett resultat av diskussioner och resonemang och ska ses just så – som ett underlag för vidare diskussion. Planeringsprocesser och tillgänglighetsarbete ser olika ut i olika kommuner och varje organisation måste själv hitta det bästa sättet att arbeta med detta. I den här skriften har vi samlat några exempel på svårigheter att nå fram med frågan. Vi hoppas att vi med detta kan inspirera och lyfta några av de vanligaste utmaningarna då det gäller att tänka på tillgänglighet i detaljplaneringen.



Ett samtal om tillgänglighet i planarbetet

Hur kan detaljplanearbetet bli bättre på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? Det var frågan för dagen när SKL samlade en fokusgrupp i frågan.

VAD SÄGER LAGEN?

Plan- och bygglagen säger bl.a. att planläggning ska främja en ”från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper”.

Planering och byggande ska utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till ”möjligheter för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda området”.

PBL och BBR (Boverkets byggregler) reglerar också hur byggnaders och tomters tillgänglighet uppfylls vid bygglov.

”Vi har benat ut en del vanliga otillgängligheter i detaljplaneringen. Nu vill vi komma ett steg framåt genom att diskutera detta med er som dagligen arbetar med frågan” sa Emilie Gullberg, utredare inom planering och byggande vid avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad på SKL, när hon hälsade välkommen. Till sin hjälp hade hon flera kunniga tjänstemän som dagligen arbetar med tillgänglighet och plan- och bygglagen (PBL).

Detaljplaneprocessen består av flera delar och moment; plan- och genomförandebeskrivning och plankarta och ibland även illustrationsplan och miljökonsekvensbeskrivning. Men det är inte särskilt tydligt reglerat var och hur frågorna om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ska behandlas. Det bästa är om man diskuterar tillgänglighet på flera ställen, enades gruppen om. Men ofta är kunskapen låg.

”Om man under rubriken ’tillgänglighet’ i planbeskrivningen skriver att man t.ex. ska arbeta enligt gällande normer, säger det inte särskilt mycket” menar Catarina Nilsson från Stockholm. Det är bättre att skriva konkret vad man faktiskt uppmärksammat kring tillgänglighet, till exempel att det är mycket kuperad mark eller att angöringsavstånden ser ut att bli långa. Då är det lättare att fortsatt bevaka just de faktorerna längre fram i planprocessen.



Några i gruppen upplevde att de tidiga skisserna i dokumenten kan vara väldigt enkla. T.ex. då trappor ritas kan de sakna räcken och kontraster. Just detta utelämnande av viktiga funktioner ger en fel uppfattning av hur noga platsen behöver utformas. Denna detaljlösa vision kan sedan leva vidare långt in i planeringsarbetet och detaljerna är sedan svåra att jobba in. Därför är det viktigt att de tidiga illustrationerna inte är alltför skissartade utan tydligt visar syftet med en viss utformning.

*”Vi i kommunen
måste beställa
rätt.”*

Prioritering kräver kunskap

Något som ofta blir fel är entréer och parkering. Entréer ska vara tillgängliga och det ska finnas plats att släppa av passagerare nära entrén.

Dagens lagstiftning slår fast att alla nybyggda entréer ska vara tillgängliga och angöringsavstånden får inte vara längre än 25 meter, enligt Boverkets byggregler (BBR). Om byggreglerna helt skulle följas, skulle vi slippa många dyra efterhandskonstruktioner när det gäller tillgänglighet, menar gruppen. Och det är inte alltid reglerna följs. Nu gäller byggherreansvaret och egenkontroll, men det är inte alltid man lyckas följa upp detta i bygglovet. Byggnadsnämnden och lagstiftarna har här ett viktigt politiskt ansvar. Detta styr också hur väl man hanterar frågan i detaljplaneringen. Ibland handlar det om att till exempel prioritera mellan korta angöringsavstånd eller bilfria innergårdar och i andra fall att hitta lösningar som då entréerna ansluter till en lutande gångväg.

Att prioritera på detta sätt och skapa effektiva lösningar kräver mycket kunskap. "Kunskapen om tillgänglighet måste sitta nära detaljplanehandläggaren. Det är också viktigt att kontorsledningen framhåller att god tillgänglighet är en prioriterad del i projekten" menar Catarina Nilsson från Stockholm. Gruppen enas om att det är många faktorer som spelar in. "Om arkitekten ritar rätt blir det tillgängligt", säger någon. "Vi i kommunen måste beställa rätt", funderar någon annan.

Kunskapen om tillgänglighet måste sitta nära detaljplanehandläggaren.



Tillgängliga bostäder

Det är inte alltid kommunernas detaljplanehandläggare som tar fram detaljplaner, utan konsulter.

I en markanvisningstävling kan kommunen ge extra poäng till den som ökar tillgängligheten utöver gällande lagkrav.

När dessa tjänster upphandlas, borde kommunerna ställa krav på att konsulten har kunskap om tillgänglighet, menar Karoline Hällgren från Linköping. I en markanvisningstävling kan kommunen ge extra poäng till den som ökar tillgängligheten utöver gällande lagkrav och exempelvis installerar hiss i ett tvåvåningshus om man från kommunens håll anser att det är lämpligt. För att få tillgång till sakkunskap finns certifierade arkitekter och konsulter. Men ibland måste man ändå bygga om i efterhand.

”Bostadsanpassningar kan kosta stora summor pengar. Ändå är det ovanligt att de som arbetar med bostadsanpassningar i en kommun samverkar med dem som planerar nya bostäder, så att man planerar för tillgänglighet redan i detaljplanen. Att göra rätt från början är alltid billigast” sa Ann Olausson från Göteborg.

Länsstyrelsen granskar inte alltid tillgänglighet

Gruppen diskuterade även i vilken mån tillgänglighet bör tas upp i översiktsplaner. Ulla Huzell från Länsstyrelsen i Stockholm menade att det finns en poäng i att lyfta frågan strategiskt och för att nöta in och påminna om tillgängligheten. ”Men vill man att tillgängligheten ska följas upp, ska den också in i budgeten” poängterade Ann Olausson från Göteborg.

Länsstyrelsen kan ge råd och stöd kring hela PBL-processen, men granskar normalt sett inte tillgängligheten i detaljplaner. ”För att Länsstyrelserna ska granska just tillgängligheten i en detaljplan, krävs att någon överklagar detaljplanen just med avseende på tillgängligheten. Annars hör inte detalj-



planer till det som Länsstyrelserna normalt granskar i sin tillsynsroll för tillgänglighet till kommunerna” sa Ulla Huzell.

Dialog med experterna

De flesta kommuner har handikappråd, eller råd för funktionshindersfrågor, som det ofta heter numera. Hur kommunikationen fungerar med dessa råd är avgörande för resultatet. Det är viktigt att inte inge råden falska förhoppningar. ”Många har inte kunskap att läsa en detaljplan, vilket kan leda till att de kräver för mycket”. Ann Olaussons råd är att utgå från lagens krav och kräva det, men inte mer. ”Då blir det görligt” säger hon och tillägger ”det gäller att se utmaningen i att göra det både snyggt och tillgängligt”.

Både i centrala Helsingborg och i industriområdet bor människor i bullerdämpade bostäder utan att klaga. För de boende är det ljudnivån som spelar roll. Inte om oväsendet kommer från en industri eller från en trafikled.




Förstå varför

Kunskapen om tillgängliga mått och byggregler börjar nu sprida sig ute i landet. Det som behöver förbättras är kunskapen om varför man ska arbeta med frågan. – Varför ska det finnas parkering inom 25 meter från entrén? – Varför får det inte luta hur mycket som helst på en ramp?



Hur får man då fler att bli berörda av frågan? Kanske genom insiktsutbildningar, på samma sätt som flera kommuner gjort under några års tid. Det är viktigt att utbilda hela kedjan av personer som är med i byggprocessen. Börja med kontorets egna medarbetare men fortsatt sedan med konsulter och entreprenörer. Genom att till exempel på egen hand ta sig fram med rullstol eller med vit käpp skapas en förståelse hos personerna för de behov som finns och de utformningskrav som gäller.



Upplysningar om innehållet:
Emilie Gullberg, emilie.gullberg@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2014
Bestnr: 5357
Text: Ylva Bjelle, Bjelle Media
Foto: SKL
Produktion: EO
Tryck: LTAB, maj 2014

Kommunerna har ett viktigt ansvar i att verka för ett samhälle som är tillgängligt för alla. Detta styrs av bl.a. Plan- och bygglagen och ska beaktas i planer och bygglov. Men hur det konkret ska formuleras i detaljplaner är inte alltid så tydligt. I den här skriften har vi samlat några exempel på svårigheter att nå fram med frågan. Vi hoppas att vi med detta kan inspirera och lyfta några av de vanligaste utmaningarna då det gäller att tänka på tillgänglighet i detaljplaneringen.

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Beställningsnummer: 5357



Sveriges
Kommuner
och Landsting

Post: 118 82 Stockholm
Besök: Hornsgatan 20
Telefon: 08-452 70 00
www.skl.se